

śrīgaṇeśāya namaḥ
śrījānakīvallabho vijayate
śrīrāmacaritamānasa
caturtha sopāna
(kiṣkindhākāṇḍa)

śloka

kundendīvarasundarāvatibalau vijñānadhāmāvubhau
śobhāḍhyau varadhanvinau śrutinutau govipravṛndapriyau |
māyāmānuṣarūpiṇau raghuvarau saddharmavarmauṁ hitau
sītānveṣaṇatātparau pathigatau bhaktipradau tau hi naḥ || 1 ||

brahmāmbhodhisamudbhavaṁ kalimalapradhvaṁsanam cāvyayaṁ
śrīmacchambhumukhendusundaravare saṁśobhitam sarvadā |
saṁsārāmayabheṣajam sukhakaram śrījānakījivanam
dhanyāste kṛtinaḥ pibanti satatam śrīrāmanāmāmṛtam || 2 ||

so. mukti janma mahi jāni gyāna khāni agha hāni kara
jahamṁ basa sambhu bhavāni so kāsi seia kasa na ||
jarata sakala sura bṛnda biṣama garala jehim pāna kiyal
tehi na bhajasi mana manda ko kṛpāla saṅkara sarisa ||
āgeṁ cale bahuri raghurāyā | riṣyamūka paravata niarāyā ||
tahaṁ raha saciva sahita sugrīvā | āvata dekhi atula bala sīmivā ||
ati sabhita kaha sunu hanumānā | puruṣa jugala bala rūpa nidhānā ||
dhari baṭu rūpa dekhu taim jāi | kahesu jāni jiyamṁ sayana bujhāi ||
paṭhae bāli hohim mana mailā | bhāgaum turata tajauṁ yaha sailā ||
bipra rūpa dhari kapi tahaṁ gayaū | mātha nāi pūchata asa bhayaū ||
ko tumha syāmala gaura sarīrā | chatrī rūpa phirahu bana bīrā ||
kaṭhina bhūmi komala pada gāmī | kavana hetu bicarahu bana svāmī ||
mṛdula manohara sundara gātā | sahata dusaha bana ātapa bātā ||
kī tumha tīni deva mahaṁ koū | nara nārāyana kī tumha doū ||

do. jaga kārana tārana bhava bhañjana dharanī bhāra |
kī tumha akila bhuvana pati līnha manuja avatāra || 1 ||

kosalesa dasaratha ke jāe | hama pitu bacana māni bana āe ||
nāma rāma lachimana daū bhāi | saṅga nāri sukumāri suhāi ||

ihāṃ hari nisicara baidehī | bipra phirahim hama khojata tehī ||
āpana carita kahā hama gāī | kahahu bipra nija kathā bujhāī ||
prabhu pahicāni pareu gahi caranā | so sukha umā nahim baranā ||
pulkita tana mukha āva na bacanā | dekhata rucira beṣa kai racanā ||
puni dhīraju dhari astuti kīnhī | haraṣa hṛdayaṃ nija nāthahi cīnhī ||
mora nyāu mairi pūchā sāim | tumha pūchahu kasa nara kī nāim ||
tava māyā basa phiraum̃ bhulānā | tā te mairi nahim prabhu pahicānā ||

do. eku mairi manda mohabasa kuṭila hṛdaya agyāna |
puni prabhu mohi bisāreu dīnabandhu bhagavāna || 2 ||

jadapi nātha bahu avaguna morem̃ | sevaka prabhuhi parai jani bhorem̃ ||
nātha jīva tava māyāṃ mohā | so nistarai tumhārehim̃ choḥā ||
tā para mairi raghubīra doḥāī | jānaum̃ nahim̃ kachu bhajana upāī ||
sevaka suta pati mātu bharosem̃ | rahai asoca banai prabhu posem̃ ||
asa kahi pareu carana akulāī | nija tanu pragaṭi prīti ura chāī ||
taba raghupati uṭhāī ura lāvā | nija locana jala sīñci juṛāvā ||
sunu kapi jiyāṃ mānasi jani ūnā | taiṃ mama priya lachimana te dūnā ||
samadarasī mohi kaha saba koū | sevaka priya ananyagati soū ||

do. so ananya jākem asi mati na ṭarai hanumanta |
mairi sevaka sacarācara rūpa svāmi bhagavanta || 3 ||

dekhi pavana suta pati anukūlā | hṛdayaṃ haraṣa bītī saba sūlā ||
nātha saila para kapipati rahaī | so sugrīva dāsa tava ahaī ||
tehi sana nātha mayatrī kīje | dīna jāni tehi abhaya karīje ||
so sītā kara khoja karāihī | jahaṃ tahaṃ marakaṭa koṭi paṭhāihī ||
ehi bidhi sakala kathā samujhāī | lie duau jana pīṭhi caṛhāī ||
jaba sugrīvaṃ rāma kahuṃ dekhā | atisaya janma dhanya kari lekhā ||
sādara mileu nāi pada māthā | bhaiṇṭeu anuja sahita raghunāthā ||
kapi kara mana bicāra ehi rītī | karihahim̃ bidhi mo sana e prīti ||

do. taba hanumanta ubhaya disi kī saba kathā sunāi ||
pāvaka sākhi dei kari jorī prīti dṛṛhāī || 4 ||

kīnhī prīti kachu bīca na rākhā | lachamina rāma carita saba bhāṣā ||
kaha sugrīva nayana bhari bārī | milihi nātha mithilesakumārī ||

mantrinha sahita ihāṁ eka bārā | baiṭha raheuṁ maim karata bicārā ||
gagana pantha dekhī maim jātā | parabasa pari bahuta bilapātā ||
rāma rāma hā rāma pukārī | hamahi dekhi dīnheu paṭa dārī ||
māgā rāma turata tehim dīnhā | paṭa ura lāi soca ati kīnhā ||
kaha sugrīva sunahu raghubīrā | tajahu soca mana ānahu dhīrā ||
saba prakāra karihauṁ sevakāi | jehi bidhi milihi jānakī āi ||

do. sakhā bacana suni haraṣe kṛpāsīdhu balasīmva |
kārana kavana basahu bana mohi kahahu sugrīva || 5 ||

nāta bāli aru maim dvau bhāi | prīti rahī kachu barani na jāi ||
maya suta māyāvī tehi nāuṁ | āvā so prabhu hamareṁ gāuṁ ||
ardha rāti pura dvāra pukārā | bāli ripu bala sahai na pārā ||
dhāvā bāli dekhi so bhāgā | maim puni gayauṁ bandhu saṁga lāgā ||
giribara guhāṁ paiṭha so jāi | taba bālīm mohi kahā bujhāi ||
parikhesu mohi eka pakhavārā | nahim āvauṁ taba jānesu mārā ||
māsa divasa tahaṁ raheuṁ kharārī | nisari rudhira dhāra tahaṁ bhārī ||
bāli hatesi mohi mārihi āi | silā dei tahaṁ caleuṁ parāi ||
mantrinha pura dekhā binu sām | dīnheu mohi rāja bariāi ||
bāli tāhi māri gr̥ha āvā | dekhi mohi jiyāṁ bheda baṛhāvā ||
ripu sama mohi māresi ati bhārī | hari līnhesi sarbasu aru nārī ||
tākeṁ bhaya raghubīra kṛpālā | sakala bhuvana maim phireuṁ bihālā ||
ihāṁ sāpa basa āvata nāhim | tadapi sabhīta rahauṁ mana māhim ||
suni sevaka dukha dīnadayālā | pharaki uṭhīm dvai bhujā bisālā ||

do. sunu sugrīva mārihauṁ bālihi ekahim bāna |
brahma rudra saranāgata gaem na ubarim prāna || 6 ||

je na mitra dukha hohim dukhārī | tinhahi bilokata pātaka bhārī ||
nija dukha giri sama raja kari jānā | mitraka dukha raja meru samānā ||
jinha kem asi mati sahaja na āi | te saṭha kata haṭhi karata mitāi ||
kupatha nivāri supantha calāvā | guna pragaṭe avagunanhi durāvā ||
deta leta mana saṅka na dharaī | bala anumāna sadā hita karaī ||
bipati kāla kara sataguna nehā | śruti kaha santa mitra guna ehā ||
āgem kaha mṛdu bacana banāi | pāchem anahita mana kuṭilāi ||
jā kara cita ahi gati sama bhāi | asa kumitra pariharehi bhalāi ||
sevaka saṭha nṛpa kṛpana kunārī | kapaṭi mitra sūla sama cārī ||

sakhā soca tyāgahu bala moreṃ | saba bidhi ghaṭaba kāja maim̃ toreṃ ||
 kaha sugrīva sunahu raghubīrā | bāli mahābala ati ranadhīrā ||
 dundubhī asthi tāla dekharāe | binu prayāsa raghunātha ḍhahāe ||
 dekhi amita bala bāṛhī prīṭi | bāli badhaba inha bhai paratīṭi ||
 bāra bāra nāvai pada sīsā | prabhuhi jāni mana haraṣa kapīsā ||
 upajā gyāna bacana taba bolā | nātha kṛpāṃṃ mana bhayau alolā ||
 sukha sampati parivāra baṛāi | saba parihari karihauṃ sevakāi ||
 e saba rāmabhagati ke bādḥaka | kahahim̃ santa taba pada avarādhaka ||
 satru mitra sukha dukha jaga māhīm̃ | māyā kṛta paramāratha nāhīm̃ ||
 bāli parama hita jāsu prasādā | milehu rāma tumha samana biṣādā ||
 sapanem̃ jehi sana hoi larāi | jāgem̃ samujhata mana sakucāi ||
 aba prabhu kṛpā karahu ehi bhāṃṭi | saba taji bhajanu karauṃ dina rāṭi ||
 suni birāga sañjuta kapi bāni | bole bihaṃsi rāmu dhanupāni ||
 jo kachu kahehu satya saba soī | sakhā bacana mama mṛṣā na hoī ||
 naṭa marakaṭa iva sabahi nacāvata | rāmu khagesa beda asa gāvata ||
 lai sugrīva saṅga raghunāthā | cale cāpa sāyaka gahi hāthā ||
 taba raghupati sugrīva paṭhāvā | garjesi jāi nikaṭa bala pāvā ||
 sunata bāli krodhātura dhāvā | gahi kara carana nāri samujhāvā ||
 sunu pati jinhahi mileu sugrīvā | te dvau bandhu teja bala sīm̃vā ||
 kosalesa suta lachimana rāmā | kālahu jīti sakahim̃ saṅgrāmā ||

do. kaha bāli sunu bhīru priya samadarasī raghunātha |
 jauṃ kadāci mohi mārahim̃ tau puni houṃ sanātha || 7 ||

asa kahi calā mahā abhimāni | ṭṛna samāna sugrīvahi jāni ||
 bhire ubhau bāli ati tarjā | muṭhikā māri mahādhuni garjā ||
 taba sugrīva bikala hoi bhāgā | muṣṭi prahāra bajra sama lāgā ||
 maim̃ jo kahā raghubīra kṛpālā | bandhu na hoi mora yaha kālā ||
 ekarūpa tumha bhrātā doū | tehi bhrama tem̃ nahim̃ māreum̃ soū ||
 kara parasā sugrīva sarīrā | tanu bhā kulisa gaī saba pīrā ||
 meli kaṅṭha sumana kai mālā | paṭhavā puni bala dei bisālā ||
 puni nānā bidhi bhai larāi | biṭapa oṭa dekhahim̃ raghurāi ||

do. bahu chala bala sugrīva kara hiyaṃ hārā bhaya māni |
 mārā bāli rāma taba ḥṛdaya māḥha sara tāni || 8 ||

parā bikala mahi sara ke lāgem̃ | puni uṭhi baiṭha dekhi prabhu āgem̃ ||

syāma gāta sira jaṭā banāeṁ | aruna nayana sara cāpa caṛhāeṁ ||
puni puni citai carana cita dīnhā | suphala janma mānā prabhu cīnhā ||
hṛdayaṁ prīti mukha bacana kaṭhorā | bolā citai rāma kī orā ||
dharma hetu avatarehu gosāi | mārehu mohi byādha kī nāi ||
maiṁ bairī sugrīva piārā | avaguna kabana nātha mohi mārā ||
anuja badhū bhaginī suta nārī | sunu saṭha kanyā sama e cārī ||
inhahi kuddaṣṭi bilokai joī | tāhi badheṁ kachu pāpa na hoī ||
muṛha tohi atisaya abhimānā | nārī sikhāvana karasi na kānā ||
mama bhujā bala āśrita tehi jānī | mārā cahasi adhama abhimānī ||

do. sunahu rāma svāmī sana cala na cāturī morī |
prabhu ajahūṁ maiṁ pāpī antakāla gati torī || 9 ||

sunata rāma ati komala bānī | bāli sīsa paraseu nija pānī ||
acala karauṁ tanu rākhahu prānā | bāli kahā sunu kṛpānidhānā ||
janma janma muni jatanu karāhīm | anta rāma kahi āvata nāhīm ||
jāsu nāma bala saṅkara kāsi | deta sabahi sama gati avināsī ||
mama locana gocara soi āvā | bahuri ki prabhu asa banihi banāvā ||

chaṁ. so nayana gocara jāsu guna nita neti kahi śruti gāvahīm |
jiti pavana mana go nirasa kari muni dhyāna kabahuṁka pāvahīm ||
mohi jāni ati abhimāna basa prabhu kaheu rākhu sarīrahī |
asa kavana saṭha haṭhi kāṭi surataru bāri karihi babūrahī || 1 ||

aba nātha kari karunā bilokahu dehu jo bara māgaūṁ |
jehim joni janmauṁ karma basa tahaṁ rāma pada anurāgaūṁ ||
yaha tanaya mama sama binaya bala kalyānaprada prabhu lījiai |
gahi bāhaṁ sura nara nāha āpana dāsa āngada kijiai || 2 ||

do. rāma carana dṛṣṭha prīti kari bāli kīnha tanu tyāga |
sumana māla jimi kaṅṭha te girata na jānai nāga || 10 ||

rāma bāli nija dhāma paṭhāvā | nagara loga saba byākula dhāvā ||
nānā bidhi bilāpa kara tārā | chūṭe kesa na deha saṁbhārā ||
tārā bikala dekhi raghurāyā | dīnha gyāna hari līnhī māyā ||
chiti jala pāvaka gagana samīrā | pañca racita ati adhama sarīrā ||
pragaṭa so tanu tava āgeṁ sovā | jīva nitya kehi lagi tumha rovā ||

upajā gyāna carana taba lāgī| līnhesi parama bhagati bara māgī ||
umā dāru joṣita kī nāī| sabahi nacāvata rāmu gosāī ||
taba sugrīvahi āyasu dīnhā| mṛtaka karma bidhibata saba kīnhā ||
rāma kahā anujahi samujhāī| rāja dehu sugrīvahi jāī ||
raghupati carana nāī kari māthā| cale sakala prerita raghunāthā ||

do. lachimana turata bolāe purajana bipra samāja|
rāju dīnha sugrīva kahaṁ aṅgada kahaṁ jubarāja || 11 ||

umā rāma sama hita jaga māhīm| guru pitu mātu bandhu prabhu nāhīm ||
sura nara muni saba kai yaha rītī| svāratha lāgi karahīm saba prītī ||
bāī trāsa byākula dina rātī| tana bahu brana cintāṁ jara chātī ||
soi sugrīva kīnha kapirāū| ati kṛpāla raghubīra subhāū ||
jānatahuṁ asa prabhu pariharahīm| kāhe na bipati jāla nara parahīm ||
puni sugrīvahi līnha bolāī| bahu prakāra nṛpanīti sikhāī ||
kaha prabhu sunu sugrīva harīsā| pura na jāuṁ dasa cāri barīsā ||
gata grīṣama baraṣā ritu āī| rahihauṁ nikaṭa saila para chāī ||
aṅgada sahita karahu tumha rājū| santata hṛdaya dharehu mama kājū ||
jaba sugrīva bhavana phiri āe| rāmu prabaraṣana giri para chāe ||

do. prathamahīm devanha giri guhā rākheu rucira banāī|
rāma kṛpānidhi kachu dina bāsa karahiṅge āī || 12 ||

sundara bana kusumita ati sobhā| guñjata madhupa nikara madhu lobhā ||
kanda mūla phala patra suhāe| bhae bahuta jaba te prabhu āe ||
dekhi manohara saila anūpā| rahe tahaṁ anuja sahita surabhūpā ||
madhukara khaga mṛga tanu dhari devā| karahīm siddha muni prabhu kai sevā
||
maṅgalarupa bhayau bana taba te | kīnha nivāsa ramāpati jaba te ||
phaṭika silā ati subhra suhāī| sukha āsīna tahāṁ dvau bhāī ||
kahata anuja sana kathā anekā| bhagati birati nṛpanīti bibekā ||
baraṣā kāla megha nabha chāe| garajata lāgata parama suhāe ||

do. lachimana dekhu mora gana nācata bārida paikhi|
gṛhī birati rata haraṣa jasa biṣnu bhagata kahuṁ dekhi || 13 ||

ghana ghamaṇḍa nabha garajata ghorā| priyā hīna ḍarapata mana morā ||

dāmini damaka raha na ghana māhīm | khala kai priti jathā thira nāhīm ||
baraṣahīm jalada bhūmi niarāeṃ | jathā navahīm budha bidyā pāeṃ ||
būṃda aghāta sahaḥīm giri kaimseṃ | khala ke bacana santa saha jaiseṃ ||
chudra nadīm bhari calīm torāi | jasa thorehuṃ dhana khala itarāi ||
bhūmi parata bhā ḍhābara pānī | janu jīvahi māyā lapaṭānī ||
samiṭi samiṭi jala bharahīm talāvā | jimi sadaguna sajjana pahim āvā ||
saritā jala jalanidhi mahuṃ jāi | hoī acala jimi jiva hari pāi ||

do. harita bhūmi ṭṛna saṅkula samujhi parahīm nahīm pantha |
jimi pākhaṇḍa bāda teṃ gupta hohīm sadagrantha || 14 ||

dādura dhuni cahu disā suhāi | beda paṛhahīm janu baṭu samudāi ||
nava pallava bhae biṭapa anekā | sādḥaka mana jasa mileṃ bibekā ||
arka jabāsa pāta binu bhayaū | jasa surāja khala udyama gayaū ||
khozata katahuṃ milai nahīm dhūrī | karai krodha jimi dharamahi dūrī ||
sasi sampanna soha mahi kaisī | upakārī kai sampati jaisī ||
nisi tama ghana khadyota birājā | janu dambhinha kara milā samājā ||
mahābrṣṭi cali phūṭi kiārīm | jimi sutantra bhaeṃ bigarahīm nārīm ||
kṛṣī nirāvahīm catura kisānā | jimi budha tajahīm moha mada mānā ||
dekhiata cakrabāka khaga nāhīm | kalihī pāi jimi dharma parāhīm ||
ūṣara baraṣai ṭṛna nahīm jā mā | jimi harijana hiyaṃ upaja na kāmā ||
bibidha jantu saṅkula mahi bhrājā | prajā bārha jimi pāi surājā ||
jahaṃ tahaṃ rahe pathika thaki nānā | jimi indriya gana upajeṃ gyānā ||

do. kabahuṃ prabala baha māruta jahaṃ tahaṃ megha bilāhīm |
jimi kapūta ke upajeṃ kula saddharma nasāhīm || 15(ka) ||

kabahuṃ divasa mahaṃ nibiṛa tama kabahuṃka pragaṭa pataṅga |
binasai upajai gyāna jimi pāi kusaṅga susaṅga || 15(kha) ||

baraṣā bigata sarada ritu āi | lachimana dekhahu parama suhāi ||
phūleṃ kāsa sakala mahi chāi | janu baraṣāṃ kṛta pragaṭa buṛhāi ||
udita agasti pantha jala soṣā | jimi lobhahi soṣai santoṣā ||
saritā sara nirmala jala sohā | santa hṛdaya jasa gata mada mohā ||
rasa rasa sūkha sarita sara pānī | mamatā tyāga karahīm jimi gyānī ||
jāni sarada ritu khañjana āe | pāi samaya jimi sukṛta suhāe ||
paṅka na renu soha asi dharanī | nīti nipuna nṛpa kai jasi karanī ||

jala saṅkoca bikala bhairṅ mīnā | abudha kuṭumbī jimi dhanahīnā ||
binu dhana nirmala soha akāsā | harijana iva parihari saba āsā ||
kahuṅ kahuṅ bṛṣṭi sārādī thorī | kou eka pāva bhagati jimi morī ||

do. cale haraṣi taji nagara nṛpa tāpasa banika bhikhāri |
jimi haribhagata pāi śrama tajahi āśramī cāri || 16 ||

sukhī mīna je nīra agādhā | jimi hari sarana na ekau bādhā ||
phūleṅ kamala soha sara kaisā | nirguna bramha saguna bhaeṅ jaisā ||
guñjata madhukara mukhara anūpā | sundara khaga rava nānā rūpā ||
cakrabāka mana dukha nisi paikhī | jimi durjana para sampati dekhī ||
cātaka raṭata tṛṣā ati ohī | jimi sukha lahai na saṅkaradrohī ||
saradātapa nisi sasi apaharā | santa darasa jimi pātaka ṭaraī ||
dekhi indu cakora samudāi | citavatahim jimi harijana hari pāi ||
masaka daṁsa bite hima trāsā | jimi dvija droha kiem kula nāsā ||

do. bhūmi jīva saṅkula rahe gae sarada ritu pāi |
sadagura mile jāhim jimi saṁsaya bhrama samudāi || 17 ||

baraṣā gata nirmala ritu āi | sudhi na tāta sītā kai pāi ||
eka bāra kaisehuṅ sudhi jānaum | kālahu jita nimiṣa mahuṅ ānaum ||
katahuṅ rahau jaum jīvati hoī | tāta jatana kari āneuṅ soī ||
sugrīvahuṅ sudhi mori bisārī | pāvā rāja kosa pura nārī ||
jehim sāyaka mārā maim bālī | tehim sara hataum mūrha kahaṅ kālī ||
jāsu kṛpāṅ chūṭahim mada mohā | tā kahuṅ umā ki sapanehuṅ kohā ||
jānahim yaha caritra muni gyānī | jinha raghubīra carana rati mānī ||
lachimana krodhavanta prabhu jānā | dhanuṣa caṛhāi gahe kara bānā ||

do. taba anujahi samujhāvā raghupati karunā sīmva ||
bhaya dekhāi lai āvahu tāta sakhā sugrīva || 18 ||

ihāṅ pavanasuta hṛdayaṅ bicārā | rāma kāju sugrīvaṅ bisārā ||
nikaṭa jāi carananhi siru nāvā | cārihu bidhi tehi kahi samujhāvā ||
suni sugrīvaṅ parama bhaya mānā | biṣayaṅ mora hari līnheu gyānā ||
aba mārutasuta dūta samūhā | paṭhavahu jahaṅ tahaṅ bānara jūhā ||
kahahu pākha mahuṅ āva na joī | moreṅ kara tā kara badha hoī ||
taba hanumanta bolāe dūtā | saba kara kari sanamāna bahūtā ||

bhaya aru prīti nīti dekhāi | cale sakala carananhi sira nāi ||
ehi avasara lachimana pura āe | krodha dekhi jaham̃ taham̃ kapi dhāe ||

do. dhanuṣa caṛhāi kahā taba jāri karauṃ pura chāra |
byākula nagara dekhi taba āyau bālikumāra || 19 ||

carana nāi siru binatī kīnhī | lachimana abhaya bām̃ha tehi dīnhī ||
krodhavanta lachimana suni kānā | kaha kapīsa ati bhayaṃ akulānā ||
sunu hanumanta saṅga lai tārā | kari binatī samujhāu kumārā ||
tārā sahita jāi hanumānā | carana bandi prabhu sujasa bakhānā ||
kari binatī mandira lai āe | carana pakhāri palaṅga baiṭhāe ||
taba kapīsa carananhi siru nāvā | gahi bhujā lachimana kaṅṭha lagāvā ||
nātha biṣaya sama mada kachu nāhīm | muni mana moha karai chana māhīm ||
sunata binīta bacana sukha pāvā | lachimana tehi bahu bidhi samujhāvā ||
pavana tanaya saba kathā sunāi | jehi bidhi gae dūta samudāi ||

do. haraṣi cale sugrīva taba aṅgadādi kapi sātha |
rāmānuja āgeṃ kari āe jaham̃ raghunātha || 20 ||

nāi carana siru kaha kara jorī | nātha mohi kachu nāhina khorī ||
atisaya prabala deva taba māyā | chūṭai rāma karahu jaum̃ dāyā ||
biṣaya basya sura nara muni svāmī | maim̃ pāvam̃ra pasu kapi ati kāmī ||
nāri nayana sara jāhi na lāgā | ghora krodha tama nisi jo jāgā ||
lobha pām̃sa jehim̃ gara na bam̃dhāyā | so nara tumha samāna raghurāyā ||
yaha guna sādhanā teṃ nahim̃ hoī | tumharī kṛpām̃ pāva koi koī ||
taba raghupati bole musakāi | tumha priya mohi bhārata jimī bhāi ||
aba soi jatanu karahu mana lāi | jehi bidhi sītā kai sudhi pāi ||

do. ehi bidhi hota batakahī āe bānara jūtha |
nānā barana sakala disī dekhia kīsa barutha || 21 ||

bānara kaṭaka umā meṃ dekhā | so mūrukha jo karana caha lekhā ||
āi rāma pada nāvahim̃ māthā | nirakhi badanu saba hohim̃ sanāthā ||
asa kapi eka na senā māhīm | rāma kusala jehi pūchī nāhīm ||
yaha kachu nahim̃ prabhu kai adhikāi | bisvarūpa byāpaka raghurāi ||
ṭhārhe jaham̃ taham̃ āyasu pāi | kaha sugrīva sabahi samujhāi ||
rāma kāju aru mora nihorā | bānara jūtha jāhu cahum̃ orā ||

janakasutā kahum̃ khojahu jāi | māsa divasa maham̃ āehu bhāi ||
avadhi meṭi jo binu sudhi pāem̃ | āvai banihi so mohi marāem̃ ||

do. bacana sunata saba bānara jaham̃ taham̃ cale turanta |
taba sugrīvam̃ bolāe aṅgada nala hanumanta || 22 ||

sunahu nīla aṅgada hanumānā | jāmavanta matidhīra sujānā ||
sakala subhaṭa mili dacchina jāhū | sītā sudhi pūm̃cheu saba kāhū ||
mana krama bacana so jatana bicārehu | rāmacandra kara kāju sam̃vārehu ||
bhānu pīṭhi seia ura āgī | svāmīhi sarba bhāva chala tyāgī ||
taji māyā seia paralokā | miṭahim̃ sakala bhava sambhava sokā ||
deha dhare kara yaha phalu bhāi | bhājia rāma saba kāma bihāi ||
soi gunagya soī baṛabhāgī | jo raghubīra carana anurāgī ||
āyasu māgi carana siru nāi | cale haraṣi sumirata raghurāi ||
pāchem̃ pavana tanaya siru nāvā | jāni kāja prabhu nikaṭa bolāvā ||
parasā sīsa saroruha pānī | karamudrikā dīnhi jana jānī ||
bahu prakāra sītahi samujhāehu | kahi bala biraha begi tumha āehu ||
hanumata janma suphala kari mānā | caleu hṛdayam̃ dhari kṛpānidhānā ||
jadyapi prabhu jānata saba bātā | rājanīti rākhata suratrātā ||

do. cale sakala bana khojata saritā sara giri khoha |
rāma kāja layalīna mana bisarā tana kara choha || 23 ||

katahum̃ hoi nisicara saim̃ bheṭā | prāna lehim eka eka capeṭā ||
bahu prakāra giri kānana herahim̃ | kou muni milata tāhi saba gherahim̃ ||
lāgi ṭṛṣā atisaya akulāne | milai na jala ghana gahana bhulāne ||
mana hanumāna kīnha anumānā | marana cahata saba binu jala pānā ||
caṛhi giri sikhara cahūm̃ disi dekhā | bhūmi bibira eka kautuka pekhā ||
cakrabāka baka haṁsa uṛāhīm̃ | bahutaka khaga prabisahim̃ tehi māhīm̃ ||
giri te utari pavanasuta āvā | saba kahum̃ lai soi bibara dekhāvā ||
āgerm̃ kai hanumantahi līnhā | paiṭhe bibara bilambu na kīnhā ||

do. dīkha jāi upavana bara sara bigasita bahu kañja |
mandira eka rucira taham̃ baiṭhi nāri tapa puñja || 24 ||

dūri te tāhi sabanhi sira nāvā | pūchem̃ nija bṛttānta sunāvā ||
tehim̃ taba kahā karahu jala pānā | khāhu surasa sundara phala nānā ||

majjanu kīnha madhura phala khāe | tāsū nikaṭa puni saba cali āe ||
tehiṃ saba āpani kathā sunāi | maim aba jāba jahāṃ raghurāi ||
mūdahu nayana bibara taji jāhū | paihahu sītahi jani pachitāhū ||
nayana mūdi puni dekhahiṃ bīrā | ṭhāṛhe sakala sindhu keṃ tīrā ||
so puni gaī jahāṃ raghunāthā | jāi kamala pada nāesi māthā ||
nānā bhāṃti binaya tehiṃ kīnhi | anapāyanī bhagati prabhu dīnhi ||

do. badarībana kahūṃ so gaī prabhu agyā dhari sīsa |
ura dhari rāma carana juga je bandata aja īsa || 25 ||

ihāṃ bicārahiṃ kapi mana māhīṃ | bītī avadhi kāja kachu nāhīṃ ||
saba mili kahahiṃ paraspara bātā | binu sudhi laeṃ karaba kā bhrātā ||
kaha aṅgada locana bhari bārī | duhuṃ prakāra bhai mṛtyu hamārī ||
ihāṃ na sudhi sītā kai pāi | uhāṃ gaem mārihi kapirāi ||
pitā badhe para mārata mohī | rākhā rāma nihora na ohī ||
puni puni aṅgada kaha saba pāhīṃ | marana bhayau kachu saṃsaya nāhīṃ ||
aṅgada bacana sunata kapi bīrā | boli na sakahiṃ nayana baha nīrā ||
chana eka soca magana hoi rahe | puni asa vacana kahata saba bhae ||
hama sītā kai sudhi linheṃ binā | nahīṃ jaimhaiṃ jubarāja prabīnā ||
asa kahi lavana sindhu taṭa jāi | baiṭhe kapi saba darbha ḍasāi ||
jāmavanta aṅgada dukha dekhī | kahīṃ kathā upadesa biseṣī ||
tāta rāma kahūṃ nara jani mānahu | nirguna bramha ajita aja jānahu ||

do. nija icchā prabhu avatarei sura mahi go dvija lāgi |
saguna upāsaka saṅga tahaṃ rahahiṃ moccha saba tyāgi || 26 ||

ehi bidhi kathā kahahi bahu bhāṃtī giri kandarāṃ sunī sampātī ||
bāhera hoi dekhi bahu kīsā | mohi ahāra dīnha jagadīsā ||
āju sabahi kahaṃ bhacchana karaūṃ | dina bahu cale ahāra binu maraūṃ ||
kabahuṃ na mila bhari udara ahārā | āju dīnha bidhi ekahiṃ bārā ||
ḍarape gīdha bacana suni kānā | aba bhā marana satya hama jānā ||
kapi saba uṭhe gīdha kahaṃ dekhī | jāmavanta mana soca biseṣī ||
kaha aṅgada bicāri mana māhīṃ | dhanya jaṭāyū sama kou nāhīṃ ||
rāma kāja kārana tanu tyāgi | hari pura gayau parama baṛa bhāgi ||
suni khaga haraṣa soka juta bānī | āvā nikaṭa kapinha bhaya mānī ||
tinahi abhaya kari pūchesi jāi | kathā sakala tinha tāhi sunāi ||
suni sampātī bandhu kai karanī | raghupati mahimā badhubidhi baranī ||

do. mohi lai jāhu sindhutaṭa deum̃ tilāñjali tāhi |
bacana sahāi karavi maim̃ paihahu khojahu jāhi || 27 ||

anuja kriyā kari sāgara tīrā | kahi nija kathā sunahu kapi bīrā ||
hama dvau bandhu prathama tarunāi | gagana gae rabi nikaṭa uḍāi ||
teja na sahi saka so phiri āvā | mai abhimānī rabi niarāvā ||
jare pañkha ati teja apārā | pareum̃ bhūmi kari ghora cikārā ||
muni eka nāma candramā ohī | lāgī dayā dekhī kari mohī ||
bahu prakāra tem̃hi gyāna sunāvā | dehi janita abhimānī chaṛāvā ||
tretāñ brahma manuja tanu dharihī | tāsū nāri nisicara pati harihī ||
tāsū khoja paṭhaihi prabhū dūtā | tinhahi milem̃ taim̃ hoba punītā ||
jamiham̃ pañkha karasi jani cintā | tinhahi dekhāi dehesu taim̃ sītā ||
muni kai girā satya bhai ājū | suni mama bacana karahu prabhu kājū ||
giri trikūṭa ūpara basa lañkā | tahañ raha rāvana sahaja asañkā ||
tahañ asoka upabana jaham̃ rahaī || sītā baiṭhi soca rata ahaī ||
do. maim̃ dekham̃ tumha nāhi gīghahi daṣṭi apāra ||
būḍha bhayauñ na ta karateuñ kachuka sahāya tumhāra || 28 ||

jo nāghai sata jojana sāgara | karai so rāma kāja mati āgara ||
mohi biloki dharahu mana dhīrā | rāma krpām̃ kasa bhayau sarīrā ||
pāpiu jā kara nāma sumirahīm̃ | ati apāra bhavasāgara tarahīm̃ ||
tāsū dūta tumha taji kadarāi | rāma hṛdayam̃ dhari karahu upāi ||
asa kahi garuṇa gīdha jaba gayaū | tinha kem̃ mana ati bisamaya bhayaū ||
nija nija bala saba kāhūñ bhāṣā | pāra jāi kara saṁsaya rākhā ||
jaraṭha bhayauñ aba kahai richesā | nahim̃ tana rahā prathama bala lesā ||
jabahim̃ tribikrama bhae kharārī | taba maim̃ taruna raheum̃ bala bhārī ||

do. bali bām̃dhata prabhu bāḍheu so tanu barani na jāi |
ubhaya dharī maham̃ dīnhī sāta pradacchina dhāi || 29 ||

aṅgada kahai jāuñ maim̃ pārā | jiyam̃ saṁsaya kachu phiratī bārā ||
jāmavanta kaha tumha saba lāyaka | paṭhaia kimi saba hī kara nāyaka ||
kahai rīchapati sunu hanumānā | kā cupa sādhi rahehu balavānā ||
pavana tanaya bala pavana samānā | budhi bibeka bigyāna nidhānā ||
kavana so kāja kaṭhina jaga māhīm̃ | jo nahim̃ hoi tāta tumha pāhīm̃ ||
rāma kāja lagi taba avatārā | sunatahim̃ bhayau parvatākārā ||

kanaka barana tana teja birājā | mānahu apara girinha kara rājā ||
simhanāda kari bārahim bārā | līlahim nāṣaum̃ jalanidhi khārā ||
sahita sahāya rāvanahi mārī | ānaum̃ ihām̃ trikūṭa upārī ||
jāmvanta maim̃ pūṃchauṃ tohī | ucita sikhāvanu dījahu mohī ||
etanā karahu tāta tumha jāī | sītahi dekhi kahahu sudhi āī ||
taba nija bhujā bala rājiva nainā | kautuka lāgi saṅga kapi senā ||

cham. -kapi sena saṅga saṅghāri nisicara rāmu sītahi ānihaim̃ |
trailoka pāvana sujasa sura muni nāradādi bakhānihaim̃ ||
jo sunata gāvata kahata samujhata parama pada nara pāvāī |
raghubīra pada pāthoja madhukara dāsa tulasī gāvāī ||

do. bhava bheṣaja raghunātha jasu sunahi je nara aru nārī |
tinha kara sakala manoratha siddha karihi trisirāri || 30(ka) ||

so. nīlotpala tana syāma kāma koṭi sobhā adhika |
sunia tāsu guna grāma jāsu nāma agha khaga badhika || 30(kha) ||

māsapārāyaṇa teīsavām̃ viśrāma

-----

iti śrīmadrāmacaritamānase sakalakalikaluṣavidhvānsane
caturtha sopānaḥ samāptaḥ |
(kiṣkindhākāṇḍa samāpta)